

Zouhar, Jan

**[Leško, Vladimír. Philosophy of the history of philosophy]**

*Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická.* 2004,  
vol. 53, iss. B51, pp. 164-165

ISBN 80-210-3454-8

ISSN 0231-7664

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/106795>

Access Date: 02. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

– Patočka. V první části práce si všímá jejich osobních styků, mj. i v souvislosti s Patočkovou habilitací, v druhé části (jak jsme již uvedli) se seznamujeme s korespondencí, ve třetí části Ohlas fenomenologie v české filosofii je klíčová kapitola Fenomenologie Jana Patočky věnována Patočkovu pokusu překonat s využitím podnětů Heideggerovy fundamentální ontologie transcendentální fenomenologii Edmunda Husserla a subjektivní fenomenologii (negativním platonismem). Rozhodující část Blechovy monografie je věnována české poválečné fenomenologii. V obsáhlém a promyšleně členěném výkladu jsou představeni jak ti, kteří byli a jsou fenomenologií pozitivně ovlivněni, tak také její kritici a odpůrci. Blecha zde dokáže být důsledný, ale současně nesmírně citlivý. Kapitola je dále členěna do oddílů Fenomenologie a marxismus (zde je pozornost věnována A. Mokrejšovi, K. Kosíkovi, M. Bayerové, I. Dubskému, K. Michňákovi, M. Průchovi, J. Černému, J. Piačkovi, J. Zelenému a E. Urbánkovi), Fenomenologie a politika (zde jsou zmíněni V. Bělohorský, V. Havel, P. Rezek a M. Bednář), Fenomenologie a základy věd (rozebrány jsou názory Z. Neubauera, L. Hejdánka, P. Vopěnky), Křesťanská interpretace Patočky a fenomenologie (připomenutí jsou R. Palouš, E. Kohák, J. Sokol, B. Janát), Fenomenologie a estetika (A. Mokrejš, Z. Mathausner, Z. Kožmín, V. Zuska a P. Rezek) a Fenomenologie ve filosofické diskusi (P. Kouba, I. Chvatík, P. Rezek, K. Novotný, I. Šrubař, J. Němec, L. Major, J. Čapek, M. Petříček, J. Michálek, J. Hroch, M. Pauza, M. Nohejl, J. Pavlík, J. Polívka, I. Kuna, A. Hogenová, O. Čálek, P. Hlavinka a L. Benyovszky).

V závěru Ivan Blecha shrnuje některé nejvýznamnější počiny české fenomenologie z hlediska evropských souvislostí. Patří mezi ně podle něho Kosíkova aplikace Heideggerovy filosofie na analýzu lidské praxe, Mokrejšův přístup k Husserlovu pojetí intersubjektivity, myslitelský výkon a občanský postoj Jana Patočky, Vopěnkovo využití fenomenologie při výkladu matematických problémů, estetická deskripce fenomenologie Z. Mathausera a historicko-filosofický přínos Pavla Kouby. Sympaticky působí zjištění, že ve středoevropském prostoru, který dnes představuje spolehlivé fenomenologické stanovisko, hraje česká fenomenologie důstojnou roli. Ivan Blecha na tom má velkou zásluhu.

Jan Zouhar

Vladimír Leško: *Philosophy of the History of Philosophy*, Prešov 2003, 249 s.

Problematika filozofie dějin filozofie patří už několik let mezi základní témata, kterými se zabývá přední slovenský filozof, profesor Prešovské univerzity Vladimír Leško. Jeho monografii, která vyšla v roce 1999 slovensky pod názvem *Filozofie dejín filozofie*, přeložil v loňském roce do angličtiny přední slovenský anglista a vynikající znalec filozofické terminologie Pavol Štekauer. Vladimír Leško navázal i na široce založený vědecký úkol, který řešil v druhé polovině devadesátých let minulého století a který přinesl dva kolektivní sborníky, jež byly vydány pod jeho editorstvím v letech 1998 a 1999.

Téma není v našich zemích zcela nové. Je možno připomenout, že koncem padesátých let, v roce 1958 na proslulé bibliické konferenci Filozofie v dějinách českého národa vystoupil Karel Kosík s hlavním referátem Dějiny filozofie jako filozofie, ve kterém proti pozitivistickému přístupu k dějinám filozofie zdůraznil pojetí dějin filozofie jako filozofie, jako součást filozofování. Nedávno pak u nás oprávněně zaujal Břetislav Horyna svou úvahou Jsou dějiny filozofie filozofii? ve které klade otázky, proč věnuje filozofie takový prostor historicky orientované sebereflexi a zda mohou dějiny filozofie substituovat filozofii.

Vladimír Leško vychází z klíčové role G. W. F. Hegela, který svými *Přednáškami o dějinách filozofie* učinil vztah filozofie ke svým vlastním dějinám významným filozofickým problémem. Dějiny filozofie přestaly být od té doby pouhou doxografií a staly se předmětem filozofie. Filozofie 19. a 20. století pak přinesla různé přístupy k filozofickému uchopení dějin filozofie. Z principu jednoty filozofie a dějin filozofie pak vycházejí hlavní modely, které Leškovi představují Hegel, Schelling, Marx, Nietzsche, Husserl a Heidegger, vedlejší modely, které chápou vztah filozofie a dějin filozofie volněji, reprezentují Windelband, Dilthey, Russell, Whitehead, Popper, Fink, Ga-

damer, Patočka, Derrida ad. Monografie věnuje pozornost zmíněným hlavním modelům a za přednost práce pokládám zejména průběžné věcné konfrontování stanovisek jednotlivých filozofických osobností.

Práce ukazuje, že skutečné historicko filozofické myšlení znamená, že je chápáno jako neoddelitelná součást samotného řešení filozofických problémů – u Hegela například vztahu abstraktního a konkrétního, u Schellinga vztahu esence a existence, u mladého Marxe pojetí sebevědomí a svobody, u Nietzscheho hledání základů filozofie v období před Sokratovským, u Husserla v myšlence o skryté jednotě intencionální niternosti a v jeho úsilí o filozofii jako přísnou vědu, u Heideggera v radikalizaci otázky co je filozofie (metafyzika).

Za vrcholné modely filozofického chápání dějin filozofie pokládá Leško jistě právem Hegela a Heideggera. Je tomu tak především proto, že pro oba je podle autora příznačná ontologická zaujatost, a oba rovněž prokazují, že metafyzika, která vyčerpala své možnosti jako živá systémová podoba filozofování, je možná už pouze jako problém historicko filozofický. Autor však zdůrazňuje, že ani Hegelova, ani Heideggerova filozofie neznamenají konec filozofie, že pouze naplňují jednu z možností jednoty filozofie a dějin filozofie. Leškova monografie v tomto smyslu přirozeným způsobem přesvědčuje, že další možnosti nových filozofických výzkumů zůstávají stále otevřeny.

Jan Zouhar

René Descartes: *Meditace o první filosofii. Námítky a autorovy odpovědi*, Praha: Oikúmené 2003, 335 s. (přel. P. Glombíček, T. Marvan, P. Zavadil)

V *Apologii Raimunda ze Sabundy* napsal Michel de Montaigne: „Dokud nebude nalezeno něco, čím bychom si mohli být jisti úplně, nemůžeme si být jisti žádnou věcí.“ Myslel tím, že lidské poznání nedisponuje absolutní pravdou, která by pro nás mohla být zcela nepochybná, a tudíž si nemůžeme být jisti ničím, co považujeme za své nevývratné poznání a vědění. Descartes četl Montaignovy *Eseje* ve velmi raném, snad ještě dětském věku v koleji La Fleche, kde studoval mezi léty 1604–1614. Tehdy uplynulo zhruba 20 či 25 let od jejich publikování, byla to supermoderní, na svou dobu velice neobvyklá literatura, která Descarta, odkojeného *Duchovními cvičeními* Ignáce z Loyoly a křesťanskou metafyzikou, právě tak fascinovala, jako zneklidnila. Již v koleji si stanovil úkol, který později splnil v *Rozpravě o metodě* (1637); najít toto „něco“, kterým bychom si mohli být úplně jisti. S augustínovskou inspirací pak výsledně zformuloval větu o cogito.

Konstatování, že tím se nesrovnatelně více problémů otevřelo než vyřešilo, patří mezitím k banalitám v dějinách filosofie. Mezi jinými vyvstal také problém nového založení metafyziky na základě systematické pochybnosti, a právě k němu se Descartes vyjádřil svým druhým nejznámějším spisem nazvaným *Meditace o první filosofii*. Jakkoli byl Descartes typ spíše opatrného až opatrnického spisovatele, který by slyšel trávu růst i na ledové kře, dotknout se tradiční metafyziky přece jen znamenalo zvým způsobem sáhnout do vosího hnízda. Učení mužové, kteří v každé době povstávají zpravidla tehdy, až někdo něco udělá a oni mají k čemu vyjádřit svou nejvzdělanější kritiku (případně pomluvy, to se také až dodnes příliš nerozlišuje), se zvedli i po vydání *Meditací*, aby shromáždili své námítky. Mnohé z nich prohlubují pochopení Descartovy metody a měly by být studovány se stejnou pečlivostí jako samotný text *Meditací*, jiné musely svou malicherností vzbuzovat útrpnost již v Descartovi (např. poznámka k VIII. námitce na s. 159), který se sice s patřičnou kurtoazii, přesto však mnohdy nepokrytě raduje z toho, že se takových duchaplností neobjevilo víc (např. s. 191).

Ať však na známé pnutí filosofů k tomu, aby se vyjadřovali, pohlížíme jakkoli, přesto tvoří Descartovy *Meditace* a k nim náležející námítky dobových autorů, Descartovy odpovědi na dotyčné polemičké připomínky včetně dalších reakcí soubor historicky nesmírně cenných textů, které umožňují studovat cesty, po nichž se rodil moderní racionalismus a posléze se prosadila i ta varianta evropské moderny, v níž žijeme dodnes. Nebyla to jediná možnost, která se nabízelá, a skutečnost, že evropská moderní kultura nakonec získala svou poměrně jednotnou, nerozlišenou tvář